

KRONIKKEN FREDAG

Sønderborg som universitetsby

Af cand. mag. Palle Lykke, Brabrand

Dagens kronik fortæller træk af diskussionen om et genforeningsuniversitet, og her var en tid lang Sønderborg inde i billedet som hjemsted for et kommende vstdansk lærdomssæde.

Bør der oprettes et nyt universitet i landet?

Dette var spørgsmålet, som et ministerielt udvalg, nedsat i årene 1919-25, skulle tage stilling til, og dets 19 medlemmer nåede »til fuldstændig Enighed om at tilraade Regering og Rigsdag at søge Tanken om Oprettelsen af et Universitet i Jylland virkeliggjort snarest ske kan«. Som bekendt kom universitetet til at ligge i Århus, den by, som udvalgsflertallet i 1925 pegede på, men dette resultat fremkom ikke uden sværds slag, thi om placeringen kunne der ikke opnås bred enighed.

Ved det nedsatte udvalgs første forhandlinger blev Århus, Viborg og Kolding trukket frem som byer, der hver især kunne betragtes som nogenlunde velegnede til hjemsted for det jyske universitet. Men under indtryk af begivenhederne i 1920 — den nye grænsedragning — og heraf udsprungne henvendelser fra syd- og sønderjyske interessegrupper, inddrog man nu tillige en sønderjysk by, Sønderborg, »fordi de deri anlagte Statsinstitutioner og Statsejendomme måtte synes at gøre den særlig egnet til at komme i Betragtning«. Hvad

man her havde i tankerne, var bl. a. »Statshospitalet med medicinsk og kirurgisk afdeling, i alt 137 senge, samt et mindre amtssygehus (20 senge)«. Og af »institutioner der kan have Interesse for særlige fag«, nævnes Landsretten i Sønderborg, mens man i et afsnit om de almindelige kulturelle institutioner og forhold fremhæver »Slottet og de nationale Minder og Mindesmærker«.

Hvad angår byggeplads, var en sådan anvist af alle fire byer, dog »saaledes at særlig Aarhus, Kolding og Viborg direkte har tilbudt uden Vederlag at stille store Arealer til Disposition« til formålet. Skulle universitetet lægges i Sønderborg — hvor et sådant tilbud altså ikke var fremsat — fandt udvalget, der havde foretaget en rundrejse til de mulige universitetsbyer, at »Byggegrunde Øst og Nord for det nuværende Statshospital« ikke ville være uegnede.

Det var nu det materielle aspekt, hvad betænkningsskudvalget kaldte *andre forudsætninger* kom imidlertid til at spille en nok så betydelig rolle for stedvalget.

Allerede i 1840 havde den dansksindede Kielerprofessor Chr. Paulsen foreslået et universitet oprettet i Kolding, og begrundelsen var, at »den danske Aand kan trænge til en videnskabelig Grænsefæstning, hvorfra Slesvig kan hente Styrke«. Dette nationalpolitiske argument var, mildt sagt, aldrig gået i glemmebogen hos forkæmperne for en syd- eller (efter 1920) sønderjysk universitetsplacering.

»Naar et Universitet er, hvad det bør være, vil det stå som en af de vigtigste Skanser til Værn af en national Kultur«, hævdede professor

J. Østrup i en udtalelse i 1925, og han fortsatte således: »Når det danske Folk grundlægger endnu et Universitet (...) bør derfor den nye Lærestanstalt lægges netop der, hvor Kampen for den nationale Kultur føres med den største Kraft, saa nær ved Grænsen som muligt. Hvad Lunds Universitet blev for Skaanes Forsvenskning, vil et Universitet i Sønderjylland — antageligt helst i Sønderborg, som et åndeligt Dybbøl nær ved det historiske — kunne blive for Hævdelser af Danskheden i vort ældgamle Grænseland. I denne Sag må baade bypatriotiske Grunde og tillige Hensigtsmæssighedshensyn vige for de fælles nationale. Det vil«, hævder Østrup endelig, »Være et Fejlgreb, ja, en ulykke, om det nye danske Universitet ikke lægges i Sønderjylland«.

Begrebet »kultur«, her i betydningen nationalkultur, spillede en afgørende rolle i 20'ernes argumentation for et sydligt på halvøen henlagt universitet. »Intet virker kulturelt så kraftigt som et universitet«, udtalte amlslæge i Tønder, H. Lausten-Thomson, og rektor ved Haderslev Katedralskole, Karl Mortensen, nedfældede disse ord:

»Et moderne med alle nødvendige Hjælpemidler forsynet Universitet bliver gennem sit arbejde og hele sin Virksomhed direkte og indirekte en haandgribelig Kulturmaal, et uomtvisteligt Andslivs-Barometer, ikke mindst her i Grænselandet, hvor aandelig Vanrøgt fra Danmarks Side gennem aarhundreder, senere et Fremmedherredømmes Tryk i et par Menneskealder har givet tysk Sprog og Kultur den ledende Stilling og nægtet den danske Befolkning paa

Hjemlandets Jord at leve og Aande i den Kulturatmosfære, der passede for dens Natur og Afstamning«.

Rektor Mortensen kunne derfor betænke sig »det nye, fuldt moderne og fuldstændige universitet lagt f. eks. i Augustenborg-Sønderborg. Og, spørger han retorisk, »hvilken dansk student ville ikke blive varm om hjertet ved udsigten til at fortsætte sine ungdomsstudier og forberede sig til sin livsgerning, omgivet af den skønneste og rigeste natur og i en af fædrelandets minderigste egne? Kan man leve og færdes flere semestre ved Flensborg Fjord, ved Allsund og i Dybbølbjergets skygge uden at præges deraf for stedse?«

Mortensen var i øvrigt af den opfattelse, at dette »sønderjyske Akademi« oven i købet ville virke dragende også på »islandske, norske og svenske studenter«, og mente ellers at det ville være rimeligt ved institutionen at oprette »et særligt professorat i Sønderjyllands Historie«, og at der sammesteds Professorat i Sønderjyllands Historie« og at der sammesteds burde være en »særlig professor i sønderjyske folkeminder«.

Lad os endnu en stund opholde os ved rektor Mortensens artikel i bogen *Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet*, idet den på mange måder sammenfatter ideer og forestillinger i den sønderjyske universitetsargumentation, og vel at mærke gør

dette uden anvendelse af den skingre, fanatiske tone, som prægede adskillige andre indlæg i debatten.

»Jeg skulde tro«, fortsætter Mortensen, »at Forældre i de danske Provinser i By og på Land hellere vil at begynde med pønde deres unge Sønner og Døtre til Universitetet i den lille By end til Hovedstaden, hvor man taber sig i Ensomhedsfølelsen, og hvor i hvert Fald for de ganske unge allehaande Fristelser er langt mere haandgribelige end Kulturkilderne og Udviklingsmulighederne«. Et tilsvarende standpunkt indtoges i øvrigt af folkene, der gerne så Viborg som hjemsted for det kommende jyske universitet.

Det ministerielle udvalgs flertal, der jo gik ind for Århus som universitetsby, hævdede i en salut til sine modstandere, at »I en helt lille By vil en nogenlunde fuldtallig Studenterbefolkning næsten udelukkende være henvist til Samliv i Studenterforeningen og hvilke Skyggesider et saadant Studenterforeningsliv kan medføre, er velkendt fra små tyske Universiteter«. Hvad Århus-flertallet her henviser til, er solderiet i mindre, tyske universitetsbyer. Egentlig var bemærkningen henvendt til Viborg-mindretallet, idet dette, sammen med Århusfolkene, allerede havde afhægtet udvalgets repræsentant for tanken om et genforeningsuniversitet i nærheden af eller i

Sønderjylland, rektor Bruun, Kolding. Men skønt *Betænkning afgiven af Udvalget om Oprettelse af et Universitet i Jylland* endnu ikke var kommet fra trykken, kendte Karl Mortensen utvivlsomt dens hovedargumenter, i hvert fald fandt han anledning til at meddele, at han ikke nærede »mindste Tvivl om, at Studenterne i Sønderborg vil komme til at føre en lige saa beskedne Tilværelse som i Aarhus eller i Danmarks Hovedstad«.

Men hvilke henvendelser var det, man havde modtaget i det ministerielle udvalg allerede fire år inden betænkningens fremkomst og som medvirkede til, at også Sønderborg for en tid kom i søgelyset?

Tidligst er en såkaldt *Resolution*, vedtaget i Haderslev d. 6. marts 1921, hvori det anbefalede »at Universitetet lægges således, at det bliver et kraftigt Led i hele det nationale Genrejsnings- og Oplysningsarbejde (...) Vi er overbeviste om — hed det — »at det vil være af den største Betydning for det nationale Fremtidsarbejde, at det jyske Universitet faar sin plads i den genvundne Del af Sønderjylland«. Ca. 200 personer var til stede, da resolutionen »saa godt som enstemmigt« blev vedtaget.

Et halvt års tid senere, i oktober, modtog professor Faber, formand for stedudvalget i Kommissionen for universitetet i Jylland, en

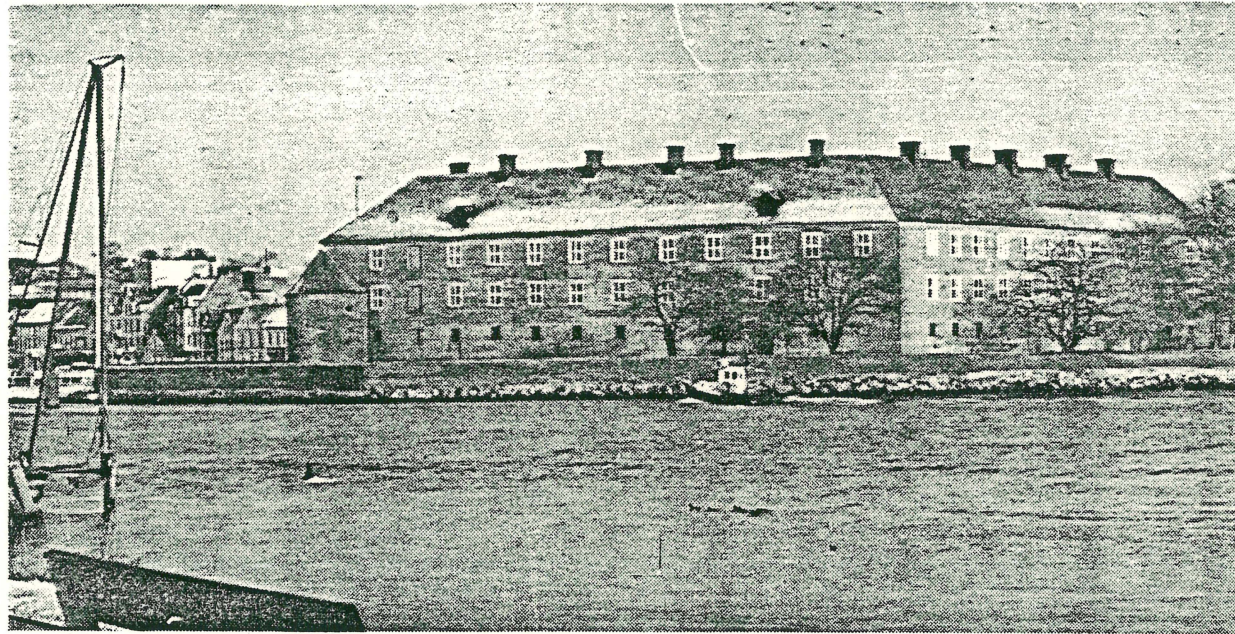
henvendelse fra en række udvalg i syd- og sønderjyske byer, herunder Sønderborg.

Den tidligere nævnte Georg Bruun, rektor i Kolding, var — hvis vi ser bort fra udvalgsmedlemmet J. P. Sundbo, der anbefalede såvel Kolding som Viborg — ene om i betænkningssammenhængen at fremhæve det ønskelige i en syd- eller sønderjysk placering af det kommende vstdanske lærdomssæde.

For Bruun var Genforeningen ikke blot en overstået historisk kendsgerning, men tværtimod en langvarig proces. Adskillige er de tyskestøttede og tyskinspirerede bevægelser og aktiviteter, som han opremser. Her skal blot til eksempel nævnes, at der »i Sønderborg er paabejndt en privat tysksproget Gymnasieskole (...) Tyskerne har egne Forsamlingshuse i Sønderborg, Aabenraa og Haderslev«. Hertil kom »tyskdannede og tysksindede Præster og Lærere, som er danske Embedsmænd«, og en lang række lignende forhold, som Bruun ønskede *bekæmpet*:

»Vore midler i denne Kamp er efter vor Folkenatur kun aandelige, alle Tvangsmidler er udelukkede«, og derfor — hævdede Bruun — var det af så ovenud stor betydning, at det jyske universitet henlægges til området, for »hvis vi skal have grundet Haab om i Fremtiden bedre end i Fortiden at standse tysk Sprogs

Som fortrin, der skulle gøre Sønderborg til universitetsby, blev i sin tid fremhævet »Slottet og de nationale Minder og Mindesmærker«. (Foto: H. C. Bergmann)

og tysk Kulturs aarhundredgamle Sejrsgang mod Nord ind i det danske Folkelegeme, så bør vi ikke lade noget aandeligt Vaaben, der staar til vor Raadighed, unyttet«.

Nuvel, landets andet universitet kom ikke til at ligge i Sønderborg, for — som de øvrige stedudvalgsmedlemmer formulerede det —: »Fra Sønderborg er der ikke langt til Kiel og Flensborg, hvor den tyske Studenteragitation nu har sine Brændpunkter. Der er daglig Dampskibsforbindelse mellem Kiel og Sønderborg. Farten er billig og tager kun 4½ time. De ydre Betingelser for et intimt Samarbejde mellem tyske Studenter ved Universitetet i Kiel og et eventuelt Universitet i Sønderborg er saaledes i rigt maal tilstede og vilde sikkert hurtigt give sig Udslog i Oprettelsen af Studenterforeninger efter tysk Mønster og som Led i store tyske Studenterorganisationer. Og naar man tager Hensyn til akademisk Ungdoms Tilbøjelighed til ikke mindst på det nationalpolitiske Omraade at bruge stærkere Ord, vil der her let kunne opstaa og vedligeholdes en national, politisk Uro, som foruden at være tidsspildende for Studenterne vil kunne give Omverdenen et helt misvisende Indtryk af de nationale Forhold i Nord-slesvig«. Det føjedes endog til, at »Grænseuniversitetet vil blive en hensyngende Institution og sikkert et farligt Urocentrum i stedet for Videnskaberne fredhelige hjem«!

I november 1925 fastslog landsarkivar Georg Saxild, Viborg, i en tale, at folket »har andre og mere frugtbare Opgaver end den: beständig at stirre mod Syd«, og mon ikke det trods alt var bedst, som det blev, at Syd- eller Sønderjylland aldrig fik den institution, hvis indstiftelse ville have været båret først og fremmest af *stemninger*? En fordomsfri og åben forskning kan meget vel tænkes at ville have haft trænge kår i »Dybbølbjergets Skygge«.

Palle Lykke.